

8.1 Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

Nagrinėdami šios temos medžiagą, aiškinotės, ką žmogui reiškia namai, koks ryšys jį sieja su savąja tauta, tėvyne, jos gamta, lyginote šventės ir darbo sampratą anksčiau ir dabar, svarstėte, ką žmogui reiškia darbas ir šventė. Skaitydami grožinius ir negrožinius tekstus, greičiausiai įsitikinote, kad nuo seno lietuviams gimtieji namai, tėviškė buvo saugiausia erdvė, savotiškas mikropasaulis, iš kurio, anot literatūrologės Viktorijos Daujotytės, einama tolyn ir gilyn į tėvynę. Gimtieji namai yra ir pirmųjų darbų, švenčių pradžiamokslis, tai vieta, kur išmokstama būti su pačiais artimiausiais, pasirengiama atsiverti kitiems ir dalytis bendryste, plėsti ir didinti savo žmogiškumą. Jus, besimokančius lituanistinėse mokyklose, nagrinėtos temos tikriausiai ne kartą paskatino susimąstyti, kokie saitai jus sieja su Lietuva, kodėl ją laikote ar nelaikote savo tėvyne, ką reiškia būti pasaulio, vadinamo Lietuva, žmogumi. Tad ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

 1 užduotis. Susipažinę, kaip lietuvių nacionalinis charakteris apibūdinamas Lietuvos kultūros veikėjų pasisakymų santraukose ir patarlėse, užrašykite po 5 teigiamus ir neigiamus lietuvių bruožus (1 bruožas – 0,5 tšk.).

Religijų tyrinėtojas Gintaras Beresnevičius

Apie viduramžių lietuvius: mylintys, neapkenčiantys, klastaujantys, gudraujantys, geri kariai, garbingi, narsūs, atsargūs, klastingi (gebantys išsisukti iš beviltiškos situacijos), ištikimi, tvirti, jaučiantys ryšį su protėviais, dori, darbštūs, religingi.

Filosofas Antanas Maceina

Melancholiški, kūrybiški, imlūs, susitelkę savyje, pasiduodantys likimui, saikingi, jaučiantys gamtos ritmą, lyriškai emocionalūs, plačiadvasiai, mylintys žemę.

Lietuvis gyvens ir ant akmenėlio.

Kas bus, tas bus, bet lietuvis nepražus!

Trys lietuviai – penkios partijos.

Liūdna kaip lietuviška daina.

Lietuvis šokinėdamas nutveria darbus.

Lietuvių patarlės

Etnologas Libertas Klimka

„Dabartinėje Lietuvos teritorijoje, pasak archeologų sąrašų, yra 903 piliakalniai, tad sakyti, kad Lietuva yra piliakalnių kraštas, – teisinga. Tai byloja, kad lietuvių protėviai labai vertino laisvę!“

Muzikologas Viktoras Gerulaitis

„Ištižę, beveidžiai, maži ir kompleksuoti, labai emocionalūs, sulig kiekviena nauja okupacija prarandantys sveiką protą. Visgi tai talentinga tauta su prastu charakteriu.“

Semiotikas Algirdas Julius Greimas

„Lietuvių tautai pirmiausia reikėtų išmokti racionalizuoti – protu, o ne jausmais pagrįsti visas žmogiškąsias ir tautines vertybes. Išmokti kritiškai į save pažvelgti, ir, kas sunkiausia, tą savo paties kritišką žvilgsnį atlaikyti. Kuo daugiau sąmoningumo!“

8.1 Ką reikia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

 3 užduotis. Perskaitykite lietuvių poeto Sigito Gedos eilėraštį, atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis.

Giesmė apie pasaulio medį

Liudvikui Rėzai ir Petruui Repšiiui

Tą vakarą, besėdint ant slenkančiosios kopos,
Siūbavo marių bangos ir, vėjui virš galvos
Taip graudulingai ūkiant, kažko širdis susopo, –
Pasijutau kaip niekad žmogus iš Lietuvos.

Čia protėviai klajojo, jie briedžiais žemę arė,
Jų moterys žiūrėjo akim dangaus spalvos,
O saulė tyliai grimzdo į prieblandą vakarę,
Tenai esu aš buvęs žmogum iš Lietuvos.

Iš ąžuolo kariūnai pilis ant kalno rentė,
Torunėje ir Kulme, čia pat prie Vėluvos,
Augino Krišnai arklius, išjodavo į šventę,
O jeigu mirs, žinojo – esą iš Lietuvos.

Ar meldavosi girių gaudimui begaliniam,
Paskui į jūras plaukė, pilni šviesos gyvos,
Jie nekartojo niekad, kad Lietuva tėvynė,
Bet jeigu srūva kraujas, žinojo – Lietuvos.

Iš Lietuvos bekraštės – aidžios kaip baltų jūra,
Lig pat Juodųjų marių linguodavo keliai,
Paskui jų pilys griuvo, aukšti dievai paniuro,
Bet dar žydėjo rūtos, kvėpėjo dobilai.

Tiek sykių gimę, mirę, išraižę jūras buvo
Ir pragarą, ir dangų, ir šviesulius savus,
Turėjo, – visą žemę ir žemėj nepražuvo,
Kartodami tik vieną: mes – žmonės Lietuvos.

Ir aš buvau atėjęs, girdėjau Donelaitį,
Man Baranauskas sakė, taip progiesmiu vos vos:
Kur būtum, ką darytum, sūnau, Aušrinė teka
Ir Saulė, ir Mėnulis – tautoms iš Lietuvos.

Bandykime čia ramūs gyventi ir numirti,
Ir prisikelt bandykim po vasaros žalsvos,
Nujausdami, kad niekad nereiks mums išsiskirti,
Vieni kitiems dėkokim, nes esam – Lietuvos.

Čia nemirtingos žvaigždės ir kregždės nemirtingos,
Dangus čia nemirtingas ir ąžuolo šerdis,
Čia savo šviesią galvą guldau vaizduos didinguos,
O tu girdi, kaip plaka aukojama širdis.

Tai ne gegutės balsas, apverkti pasiruošęs,
Tai marių vėjai neša melodijas skaisčias,
Į vieną ima jungtis dangaus ir žemės grožis,
Simfonijoj prapuola viršus ir apačia.

O kartais regis skaidriai žydroj padangėj medis,
Virš Baltijos išskėtęs pražydušias šakas,
Lai jį apspinta žmonės, vilties dar nepraradę,
Ir tiesia į aukštybę palaimintas rankas.

Sigitas Geda

8.1 Ką reikia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

1. Kokį įspūdį jums paliko šis eilėraštis?

1 taškas

2. Kaip manote, kokia intonacija turėtų būti skaitomas šis eilėraštis? Kodėl?

2 taškai

3. Eilėraštis pavadintas *giesme*. Kaip manote, kodėl?

1 taškas

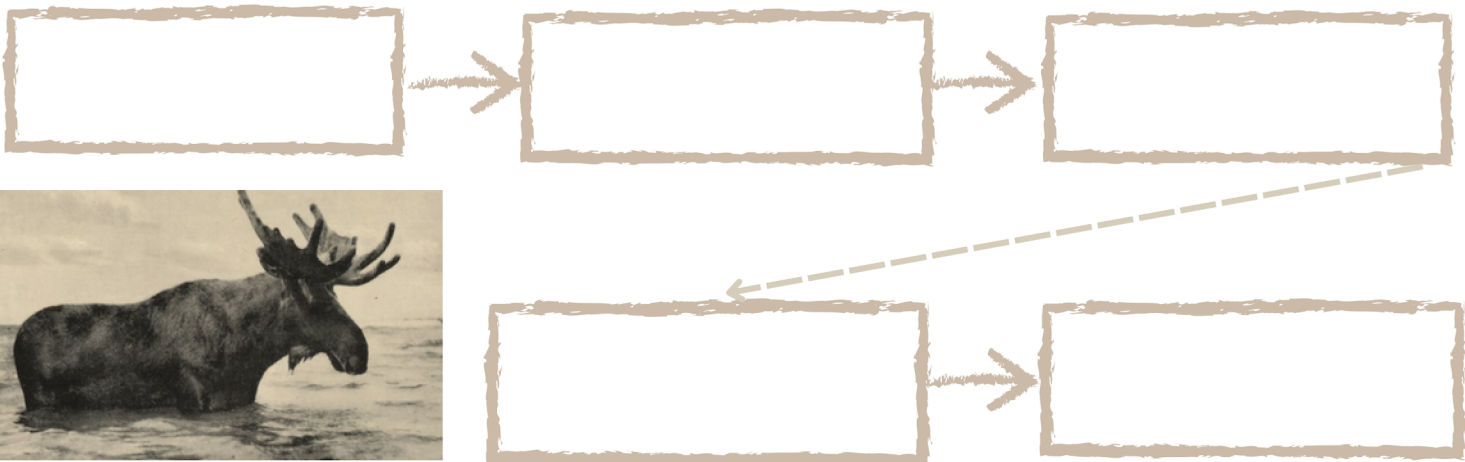

Giesmė – iškilmingas šlovinančio, religinio ar gedulingo pobūdžio eilėraštis.

4. Kokioje situacijoje eilėraščio žmogus suvokia savo tapatybę – pasijunta *kaip niekad žmogus iš Lietuvos*?

1 taškas

5. Eilėraštyje minima slenkančioji kopa yra ne tik unikalus Kuršių nerijos gamtovaizdžio objektas, apmąstymų vieta, bet ir bėgančio laiko, istorijos metafora. Remdamiesi 2-6 posmais, užrašykite 5 Lietuvos istorijos ženklus, faktus.

Briedis Kuršių nerijoje. XX a. I pusė.
Atvirukas iš P. Kaminsko rinkinio

5 taškai

8.1 Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

6. Eilėraštyje ryškūs kultūros ženklai. S. Geda savo kūrinį dedikuoja Liudvikui Rėzai ir Petriui Repšiui, mini Kristijoną Donelaitį, Antaną Baranauską. Paieškokite informacijos ir užrašykite, kuo šios asmenybės reikšmingos Lietuvos kultūrai.

4 taškai

Liudvikas Rėza

Petras Repšys

Kristijonas Donelaitis

Antanas Baranauskas

7. Eilėraštyje žmonių iš Lietuvos egzistencija apmąstoma pasitelkiant ne tik istorinių, kultūrinių, bet ir mitologinių įvaizdžių. Kokius lietuviškų sakmių, pasakų vaizdinius atpažįstate eilėraštyje? Užrašykite 5 su lietuviškąja tautosaka ir mitologija susijusius ženklus.

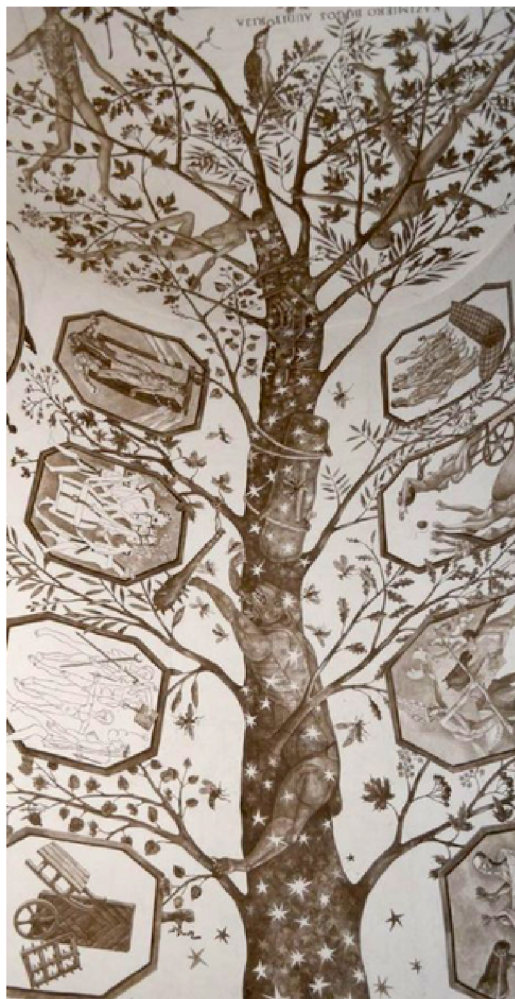

Pasaulio medis – pasaulio stulpas.

5 taškai

8.1 Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

8. S. Gedos eilėraščio centrinė ašis – mitinis lietuvių (ir baltų) Pasaulio medis, po kuriuo vyksta savitas žmonių iš Lietuvos gyvenimas. Pasaulio medis apima ir jungia atskirus pasaulius: medžio viršuje – dangaus šviesuliai, kamienas – žemė, šaknys – požemis. Kokius eilėraščio vaizdinius, detales galima būtų susieti su šio medžio šakomis, kamienu ir šaknimis? Perskaitykite etnologės Irenos Čepienės tekstą apie Pasaulio medį ir iš eilėraščio išrašykite po 2 įvaizdžius, susijusius su šaknimis, kamienu ir šakomis (1 požymis – 1 tšk.).

Petras Repšys. Freska „Pasaulio medis“

Senovės baltų pasaulėvaizdyje Pasaulio medis stovi Pasaulio centre, iš kur kuriama Visata. Jo trys dalys – šaknys, kamienas, viršūnė – atitinka tris Visatos sferas – požemį, žemę, dangų. Pasaulio medžio vaizdinys perteikia Visatos turinį, išreiškia universalias tridalės sistemos sąvokas. Jis padeda mitinio pasaulio žmogui atskirti kosminį pasaulį nuo chaoso, suteikti jam organizuotumą, suvokti individo ir jį supančių gamtos objektų vietą šioje sistemoje. Mitinė pasaulėžiūra remiasi įsitikinimu, kad žmogus – Žemės sukurta Kosmoso dalelė, susijusi su gamta. Jis tiki amžinos gyvybės jėgą, nuo kurios priklauso dangaus kūnų judėjimas, gamtoje vykstantys procesai, atitinkantys žmogaus gimimą, mirtį, atgimimą.

Pažindamas Pasaulio medį, žmogus mokėsi abstrakčiai mąstyti, vartoti tridales sąvokas: laiko (praeitis, dabartis, ateitis), genealogijos (protėviai, dabartinė karta, ainiai), anatomijos (galva, liemuo, kojos), svarbiausių Visatos elementų (ugnis, žemė, vanduo) ir kt. Vertikali medžio padėtis padėjo suvokti priešybių sistemą (aukštai ir žemai, dangus ir žemė, ugnis ir vanduo, šviesa ir tamsa, gyvybė ir mirtis). Ne mažesnė reikšmė teikiama Pasaulio medžio horizontaliajai sferai, kurią sudaro medžio dalys su simetriškai šalia jų išsidėsčiusiais gyvūnais: viršūnėje ir šakose – paukščiai, prie kamieno – žmonės, kanopiniai gyvuliai, prie šaknų – ropliai.

Irena Čepienė „Kai kurie mitinės pasaulėkūros aspektai lietuvių tradicinėje kultūroje“

Šakos	
Kamienas	
Šaknys	

8.1 Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

9. Susopus širdžiai, žmogumi iš Lietuvos pasijutęs eilėraščio žmogus savo vaizduotės ir jausmo galia dar kartą išgyvena Lietuvos praeitį ir atranda ryšį ne tik su praeities, bet ir su ateities kartomis. Nuo aš, jie pereidamas prie mes, eilėraščio žmogus išsako kvietimą – savotiškus palinkėjimus žmonėms iš Lietuvos. Remdamiesi 8 posmu, užrašykite 4 dalykus, kurių laikytis kviečiami Lietuvos žmonės.

1.

2.

3.

4.

4 taškai

10. 9 posme nemirtingų žvaigždžių, kregždžių ir ąžuolo šerdies opozicija – didinguose vaizduose guldoma šviesi galva ir aukojama širdis. Paaiškinkite frazeologizmą *galvą guldyti* (žr. *Naudingos nuorodos: Frazeologijos žodynas*).

Galvą guldyti – ...

Kaip manote, kas vaizduos didinguos guldo galvą ir aukoja širdį?

2 taškai

11. Kokia Lietuvos vizija kuriama paskutiniuose eilėraščio posmuose?

2 taškai

12. Poetiniame regėjime iškyla virš Baltijos pražydęs medis. Kaip manote, ką jis simbolizuoja?

1 taškas

13. Koku palinkėjimu užbaigiamas eilėraštis? Užrašykite jį savais žodžiais.

1 taškas

8.1 Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien?

4 užduotis. Apibendrinami S. Gedos eilėraštį, savais žodžiais ir cituodami papildykite sakinius (1 jrašas – 0,5 tšk.).

Sigitas Geda – savitas lietuvių _____. Savo kūryboje jis siejo baltų, krikščioniškąją ir Senovės Rytų mitologinę sąmonę. Eilėraštyje „Giesmė apie pasaulio medį“, pasitelkiant mitologinius, istorinius ir _____ įvaizdžius, apmąstoma žmonių „iš Lietuvos“ būtis. Eilėraštis skirtas dviem kūrėjams: teologui, lietuvių literatūros istorikui, folkloristui, Karaliaučiaus universiteto profesoriui _____ ir lietuvių dailininkui _____. L. Rėza pirmasis išleido lietuvių liaudies dainų rinkinį, taip pat paskelbė Kristijono Donelaičio poemą _____, o P. Repšys ištapė didžiulę freską „Metų laikai“, kurios centre – _____ medis.

Tekstas pradedamas vieno žmogaus įspūdžiais, patiriamais _____ ant slenkančiosios kopos, ir pereinant prie kolektyvinio veikėjo, įvardijamo „mes“, tai yra Lietuvos _____. Vieta prie marių, kopos susijusios su Kuršių _____. Kopa – tai kalnas, kur jungiasi dangus ir žemė, tampa ypatinga vieta, kur ima sopėti _____ ir pasijuntama _____. Šis pojūtis eilėraščio žmogų paskatina apmąstyti Lietuvos _____. Išskyla šie istoriniai ženklai: _____

_____ ; minimi ir mitologiniai ženklai: _____. Eilėraštyje pasirodo du lietuvių kultūros veikėjai – poetai _____ ir _____. Abu jie sukūrė lietuvius ginančias ir tautinį sąmoningumą žadinusias poetas.

Praeitį ir dabartį jungia eilėraščio žmogaus vaizduotė ir vandenys – jūra: pradžioje ji pavadinama bendrinio žodžiu _____, o pabaigoje _____ jūra. Paskutiniuose eilėraščio posmuose vaizduojama dangaus ir žemės, t. y. _____ ir _____, jungtis, kuri „prapuola“ garsų sąskambyje – _____. Giesmę giedančio ir už tėvynę galvą guldančio, širdį aukojančio kuriančio žmogaus regėjime virš Baltijos jūros pasirodo _____ medis, kurio šakos gretinamos su žmonių _____, tiesiamomis į _____. Čia išskylantis Pasaulio medis – Lietuvos gyvybingumo simbolis. Greičiausiai tai tvirtybę, ištvermę simbolizuojantis ažuolas, nes eilėraštyje paminėta „_____ šerdis“. Paskutiniu eilėraščio posmu išreiškiama viltis, kad tas pasaulis ir žmonės prie Baltijos, t. y. žmonės _____ – išliks ateityje ir eis dvasingumo, kūrybos keliu. Tai patvirtina ir svarbus eilėraščio kompozicijos elementas – epifora (eilučių pabaigoje kartojami žodžiai) – septyni posmai baigiami svarbiausiu žodžiu – _____. Apibendrinant galima pasakyti, kad poetui būti „žmogumi iš Lietuvos“ – tai būti _____

Pagal Daivą Briedienę ir kt.

Alytaus krašto žmonės Baltijos kelio minėjime. <https://dzukijosveidas.lt/> nuotrauka

14 taškų

Rašymui

A series of horizontal lines for writing, consisting of 20 evenly spaced lines across the page.